

La senyora Caterina

Francesc Santilari

Va ser la tia qui va parlar amb els pares perquè em deixessin anar amb ella a l'Escala. No era pas que la meua tia tingués la voluntat d'ajudar la seva germana traient-li una criatura del davant, els motius van ser que els oncles de l'Escala no havien tingut fills fet que la mare semblava envejar. *"A la meua germana totes li han post. Eixorca, però no ha de rumiar què hi posarà demà a l'olla"*. A casa, malvivíem d'un discret bocí de terra al qual la construcció de l'embassament de Boadella, al terme de Darnius, no tocaria ni un pèl. D'això la mare, pròdiga en lamentacions, també se'n queixava. *"Tots cobraran uns bons diners, jo a mirar al cel i acotxar l'esquena cap a aquesta terrota de mala mort."*

Amb els meus cinc germans estàvem avesats a escoltar la seua cantarella i el pare, que de treballar se n'estava tant com podia, fugia cap al cafè a fer el gotet i a jugar a la manilla tan bon punt els soliloquis de la mare recomençaven. L'encàrrec de la tia fou celebrat per la mare.

La meua tia, un escarràs d'una corpulència agraïda, s'havia casat a l'Escala amb l'oncle Isidre. Amb una barqueta modesta, després de la guerra, feien per anar tirant. De fet, era la tia qui portava més diners a casa perquè es llogava com a coquesa allà on fos. Van ser tantes les vegades que la tia Carme va treballar pels senyors Albert que, quan la Caterina es va quedar sola, la senyora li digué: - *No vull que vagi enlloc més. Aquí de feina no li'n faltarà*. Volia estacar curt la tia amb un jornal prou generós per assegurar la discreció del que passava a ca seva.

La tia, que ja passava la seixantena, veié que tota sola no podia amb aquell casalot ple d'estances amb mobles de noguer, d'armaris amenaçats per les arnes i de llibrots que la senyora protegia i custodiava més que el santcristo de la capelleta de l'entrada. La tia, massa grassa per sortir dels fogons, necessitava reforços urgentment i s'ho feu anar bé: *"Una neboda meua de Darnius, molt bona nena, però que creix com una salvatgina, sense posar mai el cap a les lletres, podria donar-nos un cop de mà, com que déu no els havia beneït amb cap fill, l'aniria ensenyant a dur una casa de senyors, la nena podia anar a costura i no seria una toixa com les nenes de casa pobre"*.

El discurs de la meua tia va aconseguir tocar el voraviu de la senyora Caterina. *"Faci venir la seua neboda, potser encara hi podem fer alguna cosa. Ja me n'adono que*

vostè em perd el fuelle i aquest és tot un casalot". Les primeres setmanes de ser a l'Escala els sentits no em descansaven. Aquella olor de mar, aquelles xarxes curulles de peix i a aquella casa amb tantes coses... Quan vaig arribar a l'Escala, al farcellet només hi duia una muda i un vestit.

La tia, la nit abans d'anar a veure la senyora, em passà revista. *"Quan t'hagis guanyat quatre quartos comprarem un corte i aniràs a ca l'Encarnació a fer-te un vestit i una bateta*". Aquella nit vaig comprendre que dels quartos de la tia, ni un ral.

Els nervis i la remor del mar no em van deixar aclucar l'ull. *"Avui t'he deixat dormir una mica més. Demà t'hauràs de llevar d'hora per tenir els fogons llestos.. A les vuit anirem a ca la senyora Caterina. Siguis educada i respon el que se't preguntí."*

Quina feinada mirar-ho tot. La cuina de seguida em va agradar: les rajoletes blanques amb una ristra, al cap damunt, de rajoles de color verd i groc, l'armari de la porcellana i del vidre, els penjolls de cassoles i olles lluentes i una llebre grassa penjada d'un ganxo, a sobre la pica. *"Mireu tia aquesta econòmica!"*. Vam pujar una xicra de xocolata a la senyora i unes torrades gruixudes com el dit menovell. *"Jesús Maria, la meua germana no t'ha tret la son de les orelles. Jo a la teva edat, en una hora em plomava quatre pollastres. Avui anirem a llotja plegades, quan sàpigues comprar, hi aniràs sola. Haurem d'anar a correus a recollir la correspondència i deixar-hi la que la senyora hagi preparat. Ja li dic jo, el carter, per un gotet de vi de missa, la hi duria. Però la senyora, ho vol així i la Carme a pujar la costa amb aquestes cames dures com un roc de marjal."*

Fer aquells viatges a correus era el que més m'agradava. Comptava les cartes i pujava saltironant les escales. *"Senyora cinc. Si que escriuen la gent!"* I llegia –quan en vaig saber-les lletres caragolades dels sobres que venien de Barcelona i, fins i tot, de Mallorca. Aviat vaig anar a plaça. I no me'n colaven ni una. De paraules sobre la senyora amb les pageses, les mínimes. Vaig aprendre a servir el te i triar la porcellana adequada al rang de les visites. Si en tenia de visites: la dels mitgers que s'estimaven més una copeta d'anís a la cuina; la del doctor Sunyer que prenia un cafè espès amb tres culleradetes de sucre i aquells homes de barbes llargues, levites fosques que venien de Girona i de Barcelona. La senyora, que ja feia anys que no sortia de casa,

estava al corrent de tot el que passava al poble i més enllà. Hi havia les visites de feina: els pagesos, la perruquera, la de la modista, que venia carregada de revistes i robes que em feien caure la baba, les visites de les prioros de sant Pere que pidolaven, deien, pels pobres i pel sant. Jo tot just sentia la campaneta des del carrer cridava: *-Senyora, la visita! -Carmeta que no sóc sorda. Fes-los passar a la saleta i canvia't el davantal. -* Em cridava ella més fort.

La senyora, el meu primer dia a la casa, quasi ni em va mirar. *"Així que tu ets la Carmeta. Hauràs d'aprendre a llegir i a escriure. Espero que ben aviat em puguis fer aquest servei"*. Al cap d'un any, ja era capaç de llegir-li amb veu alta la correspondència i aquells llibrots que tenia pertot. La meua tia protestava: *-No tanta lletra, més sofregits i més bugada*. Vaig donar la meitat del meu primer sou a la tia, la resta a pare que prou va ser puntual a venir-lo a buscar. El segon mes, alguna cosa havia d'haver passat, res de bo, va ser la meua germana qui va venir a buscar els meus diners. Al cap de mig any, vaig fer el pensament que si volia fer-me un aixovar prou digne, m'havia de guardar uns quants rals sota la màrfega.

Va ser la senyora que amb paciència m'ensenyà de lletra. Aprenia ràpid. A les sis de la tarda, la senyora em feia seure a la butaqueta, a tocar seu i em feia llegir-li aquells llibrots. A vegades, no entenia què llegia o en perdia el fil. M'agradava com sonaven les paraules i m'agradava quan la senyora deia: *"- Aquest malparit escriu com els àngels"*. I: *"-Salta, salta de paràgraf. No calen tantes lletres per no dir res. Llàstima Carmeta que no sàpiguis el francès. Balzac em fascina."* La senyora passava el matí contestant la correspondència i escrivint en aquell quadern gruixut que amagava al calaixet de l'escriptori. Les visites del matí la incomodaven i no les rebia si no eren de màxima urgència. Després de dinar, la senyora feia una becaina al llit que calia desfer i fer una altra vegada. Berenava un te i un tros de pa de pessic i començava l'hora de la lectura i de les visites." *Carmeta si et pregunten, tu digues que la senyora a les cinc passa el rosari"*. Jo de rosaris, en aquella casa, no en vaig veure mai cap, però ja hi estava acostumada. Quan la senyora havia de rebre alguna visita de Barcelona, semblava que ens hagués agafat el ball de Sant Vito, era un tràfec i un no parar: airejar la casa, fer poms de flors, fer galetes, un braç de gitano, rosquilles, lioneses...Què sé jo! A vegades, la visita, s'estimava més unes quantes copes d'aquell conyac que la senyora

es feia portar de França, que no pas tanta farina ensucrada. Aviat jo mateixa vaig aprendre a gestionar els preparatius. La senyora m'ordenava tota la rebosteria que s'havia de fer, però jo, ja havia après que, on s'hi posava el conyac francès, la farina podia quedar-se al sac. Com en això, a la senyora li vaig anar agafant la mida.

La meva tia, asseguda al balancí de l'eixida de la cuina, cada cop, feia les becaines més llargues. Jo li tenia preparat el gotet d'anís amb aigua ben fresca a l'estiu i la xicra de xocolata a l'hivern. *"No es mogui tia, que jo ja vaig fent, si em cal la seva ajuda ja li ho diré"*. Com si ella tingués intenció de treure les anques d'aquell cul de boga!

De les coses que més em van impactar de la senyora, i n'hi ha un garbell, fou que hi havia manta cartes on li deien " Sr. Víctor". Jo, els primers dies, feia uns ulls com unes taronges. La senyora em deia: *-Tu llegeix nena. Llegeix. És una antiga història i ara ja m'hi he acostumat. M'agrada. Aquests prohoms barcelonins es veu que s'hi troben més còmodes. La veritat és que jo també. -Jo l'hi he de dir així? - Li vaig preguntar espantada-. - No em facis riure nena, que et penses que no hi toco?. Em vaig treure un gran pes de sobre.*

-Senyora i vostè que escriu tantes cartes, no ha escrit cap llibre? Ai, nena! Jo ja ho he escrit tot i si pogués tornar enrere encara escriuria menys. Hauria pogut estalviar algun disgust al papà. O potser no, que els vaig tenir ben entretinguts. Em va contestar. -Els seus papàs?-Vaig dir-li -. -No dona, aquells menja ciris i estirats de l'Ateneu!

Un dia traient la pols d'una de les lleixes del despatx, vaig llegir a la portada d'uns quants llibres: Víctor Català. *"Collons, la senyora!"*. Vaig lligar caps. Suposo que aquells senyors de Barcelona, de qui la senyora renegava, però que eren rebuts com *nostro* senyor, també ho havien fet.

La senyora amb cosa de dos anys va agafar sobrepès. Com que a penes es movia i era de bona vida... La modista va haver de retocar costures, gafets i cremalleres. I un dia, no es va poder treure aquell anell gros del dit. Prou que li ensabonava la mà perquè l'anell li llisqués... No hi hagués res a fer. Un bon descans, la veritat, perquè un matí, canviant els llençols i arreglant la seva habitació, l'anell es va perdre. Quin fart de plorar. La senyora es va posar feta una fera. Totes tres com boges, vinga buscar l'anell i

la tieta anant dient parenostres a les animetes del Purgatori. Vam remoure cel i terra i l'anell va aparèixer entre la costura d'una de les coixineres. Aquell dia la senyora, a l'hora de dinar em va fer anar al rebost a buscar una ampolla de xampany i tres copes de vidre gravat i amb un voraviu d'or que, ens va dir la senyora, havien estat dutes de França pel casament de la seva besàvia. Si en tenien d'història aquelles copes. La veritat: es tractava d'un senyor anell. Gros. *"De quatre xavos"*. – Em digué la tieta d'esquenes a la senyora-. Però amb un pedruscall, més negre que les plomes d'un corb.

A banda de l'incident de l'anell, amb la senyora, en aquells quinze anys que vaig ser al seu costat, de discussions, ni una més.

Les coses començaren a canviar els darrers deu anys. Un dia d'hivern en què la tramuntana es feia sentir per les escletxes de la casa i baixava furient per la xemeneia de la cuina, la senyora no va voler aixecar-se del llit. La meva tia ja feia un any que només venia de visita i el gotet de l'anís sortia de l'armari molt de tant en tant. Jo que tenia l'aixovar més que preparat, no m'havia entretingut a buscar marit i, és clar, a casa no m'hi portaven res. La senyora tampoc va voler aixecar-se l'endemà i, passada una setmana, sense que m'ho hagués demanat, vaig fer venir el doctor.

La senyora em digué: *-Vés-te'n, Carmeta que jo i el doctor hem de parlar. També has avisat el mossèn?* – Deixà anar foteta. Ara, que jo també li vaig fotre: *- No ha calgut senyora, vostè els rosaris ja els ha passat tots. - Cony de Carmeta! Podria escriure a l'Esquella de la Torratxa!* -Vaig sentir-li dir abans de tancar la porta.

-La Caterina – em digué el doctor tot assaborint el conyac gavatx- ha decidit que on vol estar és al llit. Que no li cal res més, hi rebrà les visites i s'hi menjarà els torrons i, si així li peta, s'hi fumarà un havà com una casa de pagès. No amaguis massa lluny el conyac, que mentre n'hi hagi –vaig entendre que de conyac i de senyora- cada divendres la vindré a veure.

Se'm girà una feinada. La senyora em va fer anar a buscar el notari i el banquer i els rebé enllitada, vestida amb una camisa blanca i una exarpe de moher, fina com la pell d'un gat.

Em calgué ajuda. Intuïa la noia espiant pel forat del pany, però allí, només hi teníem entrada les visites i servidora de vostès.

Vaig agafar totes les camises de la senyora i les vaig dur a la modista perquè me les obrís del darrera; una dotzena de llençols, quin d'ells més brodat i amb més puntes, els vam rentar, emmidonar i perfumar per al llit de la senyora. Vaig refer un matalàs que vam col·locar a sota del que ja hi tenia; vaig llevar la catifa que vam deixar a sol i serena un parell de dies i que vam picar fins a l'extenuació; vam rentar cortines i tapetes i quan la senyora dormia, vaig retirar els llibrots, de segur immorals, escrits en francès. La senyora, que semblava que els tenia comptats, se'n va adonar i al matí següent els llibres van tornar a la lleixa: *–Carmeta posa els lloms dels llibres del dret, que no vull que les visites de Barcelona diguin que a l'Empordà som llecs com les cabres.*

La senyora tot i la seva edat mantenia el cap clar i el sentit de l'humor. Estava al cas de les seves finances. No li hauríem pogut estafar ni un ral. Ni jo, ni Maria Santíssima.

–Senyora vol combregar? –Li preguntava. *–Millor demà Carmeta, que avui sembla que tinc la panxa remoguda.* Si una cosa l'emmandria era la toaleta setmanal. El dia que tocava, les dues acabàvem ben fatigades. Un dia, ja no em va deixar arrancar-li amb pinces els quatre pèls de la barba. Vaig prendre el determini de tallar-los-hi amb les tisoretetes de costura i no fer-la patir. Jo sofria perquè no se'm llagués. Suposo que la seua naturalesa i algun sant del cel ens hi ajudaren i no es va donar el cas.

Van anar passant els mesos, els anys i les visites. També els homenatges que, malgrat la murrieria, la feien feliç. Escrivia algunes dedicatòries, amb una lletreta menuda i força intel·ligible. Jo vaig entendre que la senyora bé havia de ser algú important. Aquell cos vigorós, aquella intel·ligència aguda, aquella llengua esmolada i plena de paraules s'anà apagant.

La seua fi, la Carmeta, encara que li vulgueu estirar la llengua, la mantindrà en secret. Ja sabeu que les pageses de la plaça en tots aquells anys tampoc se'n van sortir.